

KONFRONTACE ZÁVĚRŮ NEOKLASICKÉ TEORIE RŮSTU A NOVÉ TEORIE RŮSTU A ALTERNATIVNÍ VYSVĚTLENÍ ROZDÍLŮ V EKONOMICKÉ VÝKONNOSTI

L. Kouba

Došlo: 21. prosince 2004

Abstract

KOUBA, L.: *Discussion on the conclusions of the Neoclassical Growth Theory and the New Growth Theory and the alternative explanation for the different economic performance.* Acta univ. agric. et silvic. Mendel. Brun., 2005, LIII, No. 3, pp. 251-256

The paper in the first instance resumes the conclusions of the most important contemporary growth approaches – the Neoclassical Growth Theory and the New Growth Theory. In the third part there are discussed crucial aspects of the both growth approaches and are mentioned some empirical arguments. The final part of this paper presents three conclusions: the challenge to validity of the New Growth Theory. The question about the basic traditional growth theory assumption that individual economies occur the production possibility frontier. And finally the conviction that the necessary condition for the successful economic development is the right institutional system.

Neoclassical Growth Theory, New Growth Theory, economic performance, institutional system

ÚVOD, CÍL A METODIKA

Proč mají Lucembursko, Norsko či USA hrubý domácí produkt na obyvatele na úrovni 40 tisíc dolarů, zatímco Bangladéš, Somálsko či Haiti vykazují HDP řádově v pouhých stovkách dolarů? Mají obyvatelé Haiti vůbec nějakou naději, že se jejich životní úroveň začne přibližovat, když ne lidem ve Spojených státech, tak alespoň životnímu standardu většiny Mexičanů? Proč dnes najdeme na čele žebříčku nejvyspělejších zemí světa Japonsko nebo Irsko, tedy země ještě v polovině dvacátého století považované za zaostalé? Jaké jsou důvody toho, že komunistická Čína dosahuje po dvě dekády dvouciferných hodnot hospodářského růstu, zatímco sousední a rovněž komunistická Severní Korea zápasí s hladomorem? Jaké hospodářské politiky měly či mají realizovat transformující se ekonomiky střední a východní Evropy, aby

nastartovaly tolik potřebný hospodářský růst vedoucí k rychlému přibližování ekonomické úrovni „západních“ zemí?

Na tyto a řadu dalších podobných otázek hledá odpovědi teorie růstu. Po období relativního nezájmu se teorie růstu navrácí v osmdesátých letech do centra pozornosti ekonomické teorie. Na přelomu 80. a 90. let je navíc teorie růstu obohacena o další velké téma – problém hospodářského růstu v průběhu transformačního procesu bývalých centrálně plánovaných ekonomik.

Tento příspěvek si klade za cíl provést kritickou diskusi závěrů dvou růstových přístupů dominujících v rámci soudobé ekonomické teorie: neoklasické teorie růstu a nové teorie růstu (teorie endogenního růstu).

Ve druhé části textu bude proveden nástin tradič-

ních růstových přístupů. Smyslem tohoto příspěvku ovšem není technický popis jednotlivých modelů, nýbrž kvalitativní hodnocení stěžejních závěrů alternativních přístupů teorie růstu. Tomuto cíli je přizpůsoben rozsah provedených charakteristik, které jsou předkládány se záměrem vytvořit předpoklady pro následnou diskusi. Odvození a podrobnější popis růstových modelů, např. viz Čihák (1998) nebo Bretschger (2000).

Třetí část příspěvku diskutuje relevantnost závěrů obou dominantních přístupů soudobé teorie růstu z pohledu autora tohoto příspěvku. Předložené argumenty jsou následně zobecněny ve formě závěrů ve finální, čtvrté části.

TRADIČNÍ MODEL Y TEORIE RŮSTU

Základy teorie růstu položili již klasičtí ekonomové Adam Smith, David Ricardo a Thomas Malthus. Specifický přístup v růstové teorii představují keynesiánské modely Roye Harroda a Evseye Domara ze čtyřicátých let 20. století.

Bezpochyby nejvlivnější směr růstové teorie představuje neoklasická teorie růstu reprezentovaná zejména modelem Roberta Solowa datovaným do let padesátých. Jako polemika s neoklasickým konceptem se v osmdesátých letech objevuje tzv. nová teorie růstu známá též jako teorie endogenního růstu. Za její zakladatele bývají považováni Paul Romer a Robert Lucas.

Společné východisko moderních růstových modelů představuje produkční funkce. Produkční funkce dává do vzájemné závislosti velikost výstupu vyrobeného v ekonomice se vstupy výrobních faktorů a se stavem technických znalostí:

$$Y = A \times F(K, L),$$

kde K a L představují vstupy kapitálu a práce, A je technologický pokrok.

Produkční funkce tedy říká, že vyrobený výstup závisí na vstupech faktorů K a L a na stavu technologie. Zvýšení vstupu faktorů a zdokonalení technologie pak vedou ke zvýšení nabídky výstupu:

$$\Delta Y/Y = ((1 - \theta) \times \Delta L/L) + (\theta \times \Delta K/K) + \Delta A/A,$$

kde $(1 - \theta)$, θ – váhy odpovídající podílům práce a kapitálu.

Keynesiánské přístupy k teorii růstu

Keynesova makroekonomická teorie je z metodologického pohledu analýzou krátkého období sevřenou do statického rámce. Počátkem čtyřicátých let se začaly objevovat pokusy o její dynamizaci. Jejich autory byli Angličan Roy F. Harrod a Američan Evsey Domar.

Harrodův model je ve své podstatě jednofaktorovým růstovým model, kde jediným růstovým faktorem je akumulace kapitálu. Z neoklasických pozic je model v této souvislosti kritizován za absenci možnosti vzájemné substituce práce a kapitálu. Stěžejním závěrem Harrodovy teorie růstu je tvrzení, že tržní ekonomika sama o sobě nemá dostatek autoregulačních mechanismů pro zajištění hospodářské dynamiky při plném využívání ekonomických zdrojů. Toto tvrzení potom přirozeně vyúsťuje v požadavek státních zásahů do ekonomiky. Tento závěr vyvolal řadu kritických reakcí a podnítil rozvoj neoklasických teorií růstu v padesátých letech.

Konstrukce modelu E. Domara je poněkud odlišná, ovšem závěry jsou obdobné jako v případě Harrodova přístupu. Proto se lze v literatuře běžně setkat s pojmem Harrod-Domarův model růstu.

Vedle rozvoje neoklasické teorie růstu se na přelomu padesátých a šedesátých let objevují rovněž růstové modely vycházející z dílny postkeynesiánských ekonomů, zejména Nicholase Kaldora a Joan Robinsonové. Pro jejich přístup je příznačná snaha propojit růstové modely s teorií rozdělování.

Neoklasická teorie růstu

Základy neoklasické teorie růstu položili v padesátých letech představitelé neoklasické syntézy Robert M. Solow a Trevor Swan. Jejich model, nazývaný jako Solow-Swanův či častěji jako Solowův model, představuje dodnes nejobvyklejší základní rámec pro výzkum problematiky ekonomického růstu.

Solowův model vychází z produkční funkce a od jednofaktorového Harrod-Domarova modelu se liší zásadním způsobem: růst probíhá jednak na základě substituce práce kapitálem, jednak na základě technologického pokroku.

Za přijatých zjednodušujících předpokladů konstantního tempa růstu pracovní síly a nulového technického pokroku je podstata Solowova modelu následující. Produkční funkce vyjadřuje výstup na obyvatele jako funkci množství kapitálu na obyvatele, jinými slovy jako funkci vybavenosti práce kapitálem. Čím je vybavenost práce kapitálem vyšší, tím vyšší je výstup na obyvatele (postupně se však začnou projevovat klesající výnosy). V této situaci se stávají klíčovou proměnnou úspory, neboť růst množství kapitálu je určen právě úsporami. Neoklasická teorie růstu dochází k závěru, že zvýšení míry úspor vede k urychlení tempa růstu, ovšem pouze v krátkém období. V dlouhém období (tzv. stálý stav) se tempo růstu výstupu vrátí (vzhledem ke klesajícím výnosům) na výchozí úroveň – ovšem při vyšší úrovni výstupu.

Závěry Solowova modelu nyní můžeme shrnout následujícím způsobem: tempo růstu ve stálém stavu závisí na dvou exogenních faktorech – na míře růstu obyvatelstva a na tempu růstu technologického po-

kroku, tedy na faktorech, které nejsou determinovány uvnitř modelu.

Podle neoklasické teorie je tempo růstu exogenní veličinou a země se stejným tempem vývojem technologií a stejným tempem růstu obyvatelstva nakonec dospějí ke stejnému tempu růstu ve stálém stavu. Jestliže budou mít obě země rovněž stejnou míru úspor, dospějí tyto země také ke stejné úrovni výstupu ve stálém stavu; jestliže mají odlišné míry úspor, dosáhnou odlišné úrovně výstupu ve stálém stavu.

Dalším klíčovým závěrem vyplývajícím z neoklasického modelu růstu je myšlenka konvergence. Za daného předpokladu, že technologický pokrok je volně dostupný všem zemím, by měly všechny země světa konvergovat ke stejné úrovni výstupu ve stálém stavu.

Nová teorie růstu (teorie endogenního růstu)

Technologický pokrok není v Solowově modelu determinován v rámci modelu, nýbrž je chápán jako faktor exogenní. Stejně tak nejsou v modelu zahrnuta kritéria rozhodování o tempu růstu obyvatelstva (např. kritéria rozhodování o počtu dětí v rodině a jiné problémy – porodnost, úmrtnost, migrace). Teorie endogenního růstu se snaží z tempa růstu učinit endogenní proměnnou, tedy proměnnou určenou v rámci modelu.

Průkopnické práce nové teorie růstu představují příspěvky Paula Romera a Roberta Lucase z druhé poloviny 80. let. Stoupenci teorie endogenního růstu tvrdí, že důsledkem kapitálových investic do fixního a především lidského kapitálu jsou tzv. pozitivní externality. Tvorba vědomostí má pozitivní vnější efekt na produkční možnosti ostatních firem. Jestliže jedna firma získá dočasné výhody proto, že investuje do výzkumu a vývoje a do kvalifikace pracovníků a výsledkem těchto kroků jsou nové či zdokonalené produkty, resp. technologie a výrobní procesy, pak postupem času se tyto pozitivní efekty nejrůznějšími cestami šíří do ostatních firem a jsou využívány dalšími pracovníky.

Důsledkem externalit z investování do fixního a lidského kapitálu jsou v modelech endogenního růstu rostoucí výnosy z rozsahu, které mají zásadní dopad na dlouhodobý ekonomický růst. Zatímco v Solowově modelu nemá zvýšení míry úspor žádný vliv na tempo růstu produktu na obyvatele ve stálém stavu (ovlivňuje pouze úroveň průměrné produktivity práce), důsledkem rostoucích výnosů z rozsahu je, že zvýšení míry úspor může vyústit v neustálý růst průměrné produktivity práce – inovace vyžadují vysokou míru úspor. Podle teoretiků endogenního růstu existuje trvalá souvislost mezi mírou národních úspor a tempem ekonomického růstu.

Koncept rostoucích výnosů z rozsahu ústí v závěr, že vyspělé země se stávají stále bohatšími, zatímco

nevýhody chudých zemí jsou trvalejšího rázu. Nová teorie růstu tedy popírá neoklasickou myšlenku konvergence.

KONFRONTACE ZÁVĚRŮ NEOKLASICKÉ TEORIE RŮSTU A NOVÉ TEORIE RŮSTU A ALTERNATIVNÍ VYSVĚTLENÍ ROZDÍLŮ V EKONOMICKÉ VÝKONNOSTI

Nová teorie růstu vede k závěru, že v jednotlivých zemích mohou při odlišných mírách úspor a investic trvale existovat odlišná tempa růstu. Neoklasická teorie naopak tvrdí, že tyto rozdíly ovlivňují tempo růstu výstupu pouze po určité, i když nejspíš ne příliš krátké, přechodné období.

Nejrůznější empirická měření nelze jednoznačně interpretovat a přesvědčivě nepotvrzují, ovšem současně ani zcela nevyvracejí, ani jeden z přístupů. Lze najít data potvrzující neoklasickou konvergenci, ale také příklady příznivě vyznívající pro novou teorii růstu.

Závěry neoklasického modelu o konvergenci se v zásadě potvrzují dlouhodobým ekonomickým růstem v euroatlantickém prostoru. Vyspělé země zřejmě opravdu dlouhodobě konvergují k určité úrovni výstupu v nejvyspělejší zemi – tedy ve Spojených státech. Na tomto dlouhodobém trendu nic nemění ani případné krátkodobé či střednědobé zvyšování předstihu USA, které lze pozorovat například právě během poslední dekády. Podíváme-li se na vývoj v Evropě, lze vidět zcela zřetelné dotahování chudších evropských zemí. Z dlouhodobého pohledu můžeme zmínit příklad Itálie či Finska, které ještě ve dvacátých letech 20. století zaostávaly i za úrovní tehdejšího Československa. Ze střednědobého pohledu jsou k dispozici známé příklady relativně málo rozvinutých přistupujících zemí Evropské unie v sedmdesátých a osmdesátých letech, např. Irsko nebo Portugalsko. V současnosti je i Česká republika součástí dynamického konvergenčního procesu transformujících se ekonomik střední a východní Evropy (dodejme, že v rámci této skupiny pohřichu součástí patrně nejméně dynamickou). Naopak nejrychlejší tempa růstu vykazují pobaltské státy startující ovšem z relativně nejnižší výchozí úrovně. Obě tyto charakteristiky pobaltských zemí – *nejméně* rozvinuté země rostou *nejrychleji* – jsou zcela v intencích konceptu neoklasické konvergence.

Oproti těmto zmíněným příkladům pozitivních růstových trendů však většina rozvojových zemí Afriky, Jižní Ameriky i Asie za skupinou vyspělých zemí stále výrazně zaostává. Lze dokonce dokumentovat, že mezera v úrovni průměrné produktivity práce i v úrovni životního standardu mezi bohatými a chudými zeměmi se nadále prohlubuje. Tato nekonvergence by mohla zdánlivě dávat za pravdu stoupencům nové teorie růstu.

Prozkoumejme tedy některá z eventuelních vysvětlení markantních rozdílů v ekonomické výkonnosti jednotlivých zemí. První část diskuse se bude týkat zejména možnosti vzájemné substituce výrobních faktorů (tak jak byla zmíněna v případě Solowova modelu), druhá část bude souviset s úlohou lidského kapitálu v teorii růstu (tedy s fenoménem modelů endogenního růstu).

Častým příspěvkem do diskuse rozdílů v ekonomické úrovni jednotlivých zemí bývá teze o „přelidnění“, tzn. o příliš vysokém poměru práce vůči půdě a ostatním přírodním zdrojům. Klíčová otázka, kterou je třeba v této souvislosti zodpovědět, zní: jak se mění tempo ekonomického růstu při migraci z chudých zemí do zemí bohatých, resp. jak tato migrace ovlivňuje úroveň relativních mezd a mezní produktivitu práce.

Ze zjednodušeného modelu Mancura Olsona (Olson, 1996) vyplývá logický závěr: pokud by klesající výnosy z půdy a dalších přírodních zdrojů vysvětlovaly diferenciaci světového výstupu, migrace z chudých zemí do bohatých zemí by musela nevyhnutelně tyto rozdíly snižovat. Z pohledu do historie a při studiu empirických údajů je zřejmé, že tomu tak není (např. dlouhodobá migrace z Latinské Ameriky do USA, poválečná imigrace do západní Evropy). Rovněž prozkoumáme-li hustotu obyvatel jednotlivých zemí, nalezneme mezi z tohoto pohledu nejlidnatějšími zeměmi řadu vyspělých ekonomik (Belgie, Japonsko, Nizozemí atd.).

Dalším známým faktem je, že země s vysokým důchodem na obyvatele mají nesrovnatelně kapitálově intenzivnější výrobu než země chudé. Největší zásoby světového kapitálu se nacházejí v severní Americe, v západní Evropě a v Japonsku. Jestliže by se většina ekonomik nacházela na svých neoklasických produkčních funkcích, mezní produkt kapitálu by musel být několikanásobně vyšší v chudých zemích než v zemích bohatých. Robert Lucas (1990) vypočítal, že pokud by indický a americký dělník nabízel stejná množství, stejně kvalitní práce, byl by mezní produkt kapitálu v Indii 58krát vyšší než v USA; stejně tak předpokládaná návratnost kapitálu v Indii by byla násobně vyšší. (Dodejme, že právě indická ekonomika prošla od doby Lucasova výpočtu rozsáhlou strukturální proměnou a Indie se stala významným příjemcem zahraničních investic. To ovšem nikterak nemění obecnou platnost následující argumentace.)

Manažerů mezinárodně působících firem vyhledávají nejziskovější investiční příležitosti pro jimi alokovaný kapitál, a proto by takovéto rozdíly ve výkonnosti nevyhnutelně musely vést ke značným kapitálovým tokům ze zemí s vysokým příjmem do zemí málo vyspělých (a to i při zohlednění nepochybně vyšší rizikovosti investic v rozvojových zemích). Výrazně nerovnoměrné rozložení kapitálu ve světě od-

poruje předpokladu, že relevantní většina zemí dosahuje úrovně svých neoklasických produkčních funkcí. Ekonomika země může být stěží označena jako Pareto-efektivní, aniž by mezní produkt kapitálu v zemi ovlivňoval celkovou cenu kapitálu v zemi.

Mohou nastat také situace, kdy nevyhovující instituce chudých zemí zabrání alokaci kapitálu mimo příležitosti s potenciálně vysokou návratností odpovídající jeho vzácnosti. V některých případech rozvojové země ostentativně odmítají zahraniční investice, protěžují domácí (a v řadě případů pochybný) kapitál, příp. podporují riskantní úvěrování. To vše udržuje výnosnost kapitálu níže, než by odpovídalo jeho vzácnosti. Dalším důsledkem těchto jevů může být nerealizace zahraničních investic a výpůjček, které by vedly k vyrovnávání mezních produktů kapitálu a v důsledku i k přiblížení se chudých zemí svým potenciálním produktům. Jako poslední argument lze zmínit často pozorovaný jev, kdy práce a kapitál směřují stejným směrem do země, resp. ze země. Pokud by ekonomiky byly na svých produkčních funkcích, musel by být tento pohyb vždy protisměrný.

Dodejme, že kapitál v dnešním světě je velmi nerovnoměrně rozložený a současně je vysoce likvidní. Proto jeho nedostatek nelze považovat za zásadní překážku hospodářského růstu, neboť v („globalizované“) současnosti lze kapitál přesunout mezi zeměmi, popř. kontinenty s minimálními časovými i finančními náklady.

Široce diskutovanou otázkou v růstových teoriích je problematika znalostí, resp. jejich obecné dostupnosti. Technologické znalosti vycházejí z přírodních zákonů a z pokroku ve výzkumu, a proto je lze označit za volně dostupný veřejný statek. V zemích s fungujícím systémem autorských a vlastnických práv lze šíření inovací zpomalit, obvykle však pouze dočasně. Chudé země mají i tak možnost technologii nakoupit a prozkoumat. Je na místě se ptát, zda zisky z užívání moderních technologií jsou výnosem pouze pro bohaté země. Mancur Olson na základě empirických údajů (převzatých se studie autora Koo z roku 1982) týkajících se ekonomické výkonnosti Jižní Koree v poválečném období přesvědčivě dokumentuje, že produktivní znalosti jsou chudým zemím v převážné míře dostupné, navíc za relativně nízké náklady.

Při vysvětlování rozdílů ve výkonnosti národních ekonomik bývá často vyzdvihována role kulturních a rasových vzorců (typicky např. protestantská etika), které vyzývají pracovitost, spořivost, iniciativu, podnikavost, investice atd., čímž nutí jednotlivce chovat se ekonomicky. Tyto kulturní vzorce mají být výsledkem po staletí trvajícího společenského vývoje, a proto nemohou být v krátkodobém horizontu změněny. Chudé země takovéto kulturní vzorce postrádají, což je příčinou jejich zaostávání.

Na tomto místě můžeme uvést zřetelný protiargu-

ment – existenci rozdělených zemí: SRN a NDR, Severní a Jižní Korea nebo také Čína a Taiwan. Ve všech těchto případech se jedná o stejný národ (tzn. stejnou rasu, mentalitu, kulturu, stejně vzdělané obyvatelstvo atd.), v určitém momentu násilně rozdělený. Můžeme říci, že dvojice takto rozdělených států začínaly přibližně na stejném stupni vyspělosti, ovšem následný ekonomický rozvoj probíhal diametrálně odlišným způsobem.

ZÁVĚR

Na základě předchozí diskuse lze vyvodit některé závěry významné pro platnost konkurenčních růstových teorií. První z nich se týká zpochybnění relevantnosti závěrů nové teorie růstu. Koncept rostoucích výnosů z rozsahu je sice inspirativní, ovšem nelze jím vysvětlit existující rozdíly v ekonomické výkonnosti. Jednak samotná existence rostoucích výnosů z rozsahu, alespoň v makroekonomicky signifikantní míře, není průkazná, jednak by případné pozitivní externality nevyhnutelně musely působit i v chudších zemích, což ostatně dokladuje i zmíněná studie týkající se Jižní Koree.

Právě Jižní Korea a další východoasijské tygři (ale kupříkladu také Chile) představují přesvědčivé důkazy, že rovněž málo rozvinuté země jsou schopny za splnění určitých podmínek nastartovat dlouhodobý ekonomický růst a výrazně se přiblížit životní úrovni vyspělých zemí. Při doslovné interpretaci nové teorie růstu by tyto země musely zůstat chudé.

Druhý závěr, který lze vyvodit z předložené diskuse, je zpochybnění jednoho ze základních společných předpokladů růstových teorií. Neoklasická teorie růstu i nová teorie růstu totiž implicitně předpokládají, že se ekonomiky pohybují na svých produkčních

funkcích. Tento předpoklad však zjevně může platit nanejvýš pro relativně úzkou skupinu vyspělých zemí. Rozhodně ne pro rozvojové země s nezaměstnaností v řádu desítek procent, či pro státy s vysokou mírou korupce. Tedy obecně pro ekonomiky, v nichž ani zdaleka nedochází k efektivní alokaci výrobních faktorů.

Podíváme-li se nyní tímto pohledem na platnost závěrů obou růstových teorií, můžeme prohlásit, že ani neoklasická teorie růstu, ani nová teorie růstu nepředikují ve skutečnosti pozorovaný vztah: nejrychleji rostoucí země nejsou nikdy země s nejvyšším důchodem na obyvatele, ani země s nejnižším důchodem na obyvatele. Ve skutečnosti je to vždy určitá skupina zemí s relativně nižší ekonomickou úrovní. Skupina chudých zemí jako celek nikdy neroste rychleji než skupina nejvyspělejších zemí; na druhou stranu ale vybraná skupina zemí s relativně nízkým důchodem na osobu roste rychleji než jakákoliv země s vysokým důchodem na osobu.

V této chvíli můžeme učinit třetí z našich závěrů. Příčinou, proč většina chudých zemí nevyužívá svých potenciálních možností, je nevyhovující institucionální rámec. Přijme-li však jakákoliv chudá země relativně dobré hospodářské politiky a především zavede-li odpovídající instituce, dosáhne velmi rychlého růstu. V počátečním období je totiž výstup chudé země daleko za jejím potenciálním produktem, a proto vedle systematického přibližování se bohatým zemím prostřednictvím akumulace kapitálu a technologických inovací těží ze zužování mezery mezi skutečným a potenciálním produktem. Za předpokladu implementace vhodného institucionálního rámce lze skutečně hovořit o platnosti tradičního neoklasického konceptu ekonomické konvergence.

SOUHRN

Cílem příspěvku bylo provést kritickou diskusi závěrů dvou růstových přístupů dominujících v rámci soudobé ekonomické teorie: neoklasické teorie růstu a nové teorie růstu (teorie endogenního růstu). Rozsah charakteristik obou těchto růstových přístupů je omezen, resp. přizpůsoben hlavnímu smyslu tohoto příspěvku – kvalitativnímu hodnocení závěrů alternativních přístupů teorie růstu. Stěžejní, třetí část textu diskutuje relevantnost závěrů obou dominantních přístupů soudobé teorie růstu z pohledu autora tohoto příspěvku. Předložené argumenty jsou následně zobecněny ve formě závěrů: odmítnutí konceptu rostoucích výnosů z rozsahu nové teorie růstu, zpochybnění implicitního předpokladu tradičních růstových přístupů, že se ekonomiky pohybují na svých produkčních funkcích, a vyzdvižení významu institucionálního prostředí pro ekonomickou dynamiku.

neoklasická teorie růstu, nová teorie růstu, ekonomická výkonnost, institucionální systém

Výsledky uvedené v příspěvku jsou součástí řešení projektu č. 402/03/1105 „Vybrané aspekty výkonnosti české ekonomiky z perspektivy vstupu do Evropské unie“ realizovaného za finanční podpory ze státních prostředků prostřednictvím Grantové agentury České republiky.

LITERATURA

- ALESINA, A., PEROTTI, R.: The political economy of growth: a critical survey of the recent literature. *World Bank Economic Review*, 8(3), 1994.
- BARRO, R.: Economic growth and convergence. *Occasional papers*, International Center for Economic Growth, 1994.
- BRETSCHGER, L.: *Wachstumstheorie*. München; Wien: Oldenbourg, 1998.
- ČERVENKA, M., FRAIT, J.: Předpoklady a faktory dynamického růstu české ekonomiky ve světle nové teorie a empirie růstu. *Studie Národohospodářského ústavu Josefa Hlávky*, 3/2002.
- ČIHÁK, M., HOLUB, T.: *Teorie růstové politiky*. VŠE Praha, 2002.
- FAUST, J.: Mancur Olson (1932 - 1998) – Warum sind manche Länder arm und andere reich? *Die Rolle von Institutionen und Good Governance*. E+Z - Entwicklung und Zusammenarbeit, Nr. 10, Oktober 2002. (cit. 18. 2. 2003). Dostupné: <http://www.dse.de/zeitschr/ez1002-7.htm>
- MACH, M.: *Makroekonomie II pro magisterské (inženýrské) studium*. Slaný, Melandrium, 2001. ISBN 80-86175-04-9.
- LUCAS, R.: *Supply-Side Economics: an analytical review*. *Oxford Economic Papers* 42, 1991.
- OLSON, M.: *The Rise and Decline of Nations. Economic Growth, Stagflation and Social Rigidities*. Yale University Press 1982.
- OLSON, M.: Big bills left on sidewalk: why some nations are rich and other poor. *Journal of Economic Perspectives*. No. 2, Spring 1996.
- OLSON, M.: *Power and Prosperity. Outgrowing Communist and Capitalist Dictatorships*. New York, Basic Books 2000.

Adresa

Ing. Luděk Kouba, Ústav ekonomie, Mendelova zemědělská a lesnická univerzita v Brně, Zemědělská 1, 613 00 Brno, Česká republika, e-mail: kouba@mendelu.cz